

Ecopolis: kapstok voor duurzame stadsontwikkeling

Interview met prof. Martin Hermy

Prof. Dr. Martin Hermy is gewoon hoogleraar aan de Katholieke Universiteit van Leuven waar hij sinds 1994 de vakken groenbeheer, vegetatiekunde, ecologie en natuurbehoud en -ontwikkeling doceert. Hij is tevens gastdocent aan de Universiteit van Gent. Hij is medeauteur van boeken als 'Bossen van Vlaanderen' (1993), 'Punten en Lijnen in het Landschap' (1997) en 'Natuurbeheer' (2^e editie, 2004). Vorig jaar verscheen onder zijn redactionele leiding het boek 'Groenbeheer, een verhaal met toekomst', waarin hij onder meer pleit voor veel meer en beter groen in de stedelijke omgeving. Voor prof. Hermy kwam de vraag om een boek te schrijven over groenbeheer bijzonder goed uit.

Martin Hermy | De vraag vanwege Velt en de afdeling Bos & Groen om een boek te schrijven over groenbeheer kwam inderdaad goed uit, omdat het mij de mogelijkheid gaf om naar analogie met het boek over natuurbeheer de opgedane kennis over groenbeheer, die ik in de voorbije 10 jaar vergaard heb in het kader van mijn leeropdracht aan de universiteit, netjes te ordenen en te boek te stellen.

Voor wie is het boek eigenlijk geschreven?

Martin Hermy | Het boek is geschreven voor een brede waaier van mogelijke lezers. Allereerst is het zeker bedoeld als een handboek voor de professionelen uit de sector groenvoorziening. Ik denk hierbij in de eerste plaats aan groenambtenaren van steden en gemeenten, maar evenzeer denk ik aan ontwerpers. Let wel, het is geen boek over het ontwerpen van openbaar groen. Maar het boek bevat wel veel informatie over allerlei (technische) aspecten waarmee een ontwerper aan de slag kan wanneer hij meer duurzame groenontwerpen wil maken. Het levert hem als het ware bouwstenen en een denkraam voor zijn ontwerpen. Het boek is uiteraard niet volledig maar het is wel zodanig opgevat dat de geïnteresseerde vakman voor elk van de behandelde onderwerpen voldoende aanknopingspunten, via literatuurverwijzingen, kan vinden om het onderwerp verder uit te diepen.

Ik vermoed dat het boek ook voor uw studenten verplichte lectuur is.

Martin Hermy | Inderdaad het boek is ook bedoeld als achtergrondinformatie voor mijn studenten. Of het ook gebruikt wordt als een naslagwerk door studenten van andere universiteiten of hogescholen, daar heb ik voorlopig geen zicht op. Van het boek 'Natuurbeheer' weet ik dat wel omdat de uitgever mij daarover geregeld inlicht. Tenslotte is het boek ook bedoeld voor de geïnteresseerde leek, zoals ik het zou noemen. Via de talrijke illustraties, foto's en tekeningen, en een uitgebreide verklarende woordenlijst achteraan in het boek hebben we gepoogd om het werk meer toegankelijk te maken.

Ik meen dat er weinig of geen boeken bestaan die het onderwerp groenbeheer zo fundamenteel benaderen als uw boek.

Martin Hermy | Er is bij mijn weten geen enkel boek dat die combinatie van onderwerpen vat, noch in het Nederlands noch in een andere taal. Het enige boek dat in die richting gaat is 'Groenwerk' dat een 10-tal jaar geleden uitgegeven werd in Nederland en dat onder meer ook aandacht besteedt aan stedelijk groen. 'Groenwerk' is echter vooral een praktijkboek terwijl 'Groenbeheer' het ook heeft over concepten en structuren.

Het inleidend hoofdstuk van het boek kreeg de titel mee 'Groen, ruggengraat voor een hedendaagse maatschappij'. Kan u dat even toelichten?

Martin Hermy | Deze titel is in feite een beetje provocerend bedoeld maar de achterliggende idee is dat wanneer we onze steden en verstedelijkte gebieden leefbaar willen houden, groen een prominente rol zal moeten spelen.

Er wordt in de inleiding ook gesproken over de raakvlakken tussen natuur en cultuurgroen. Hoe belangrijk is het feit dat natuur en groenbeheerders meer met mekaar in dialoog gaan.

Martin Hermy | Voor mij is het evident dat beide groepen meer met mekaar dialogeren en ik merk dat ze de laatste jaren ook meer en meer met elkaar geconfronteerd worden. In Nederland is het ecologisch groenbeheer zoals het door Dr. A. Koster in de voorbije decennia gepromoot werd heel sterk op natuurbeheer gericht. In Vlaanderen is dat minder het geval, maar ik merk bij ons wel dat in natuurkringen meer interesse ontstaat voor groenbeheer. Men leert ook meer oog te hebben voor de verschillen.

Welke zijn de verschillen tussen groenbeheer en natuurbeheer? En waar liggen de kansen om van mekaar te leren?

Martin Hermy | Groenbeheer is in essentie sterk multifunctioneel en de menselijke input (bijv. het aanplanten van soorten) is groot wat groenbeheer essentieel verschillend maakt van

natuurbeheer. In het natuurbeheer heeft men uitsluitend te maken met spontane processen, al of niet onder invloed van beheer. Er wordt totaal niet gedacht aan aanplanten. In die zin staan natuurbeheerders altijd wantrouwig ten opzichte van introductie of re-introductie van planten, zeker wanneer het gaat over exoten. Het idee om ook in stedelijke gebieden streek-eigen planten te gaan gebruiken komt vanuit de natuurbehoudsbeweging. Maar voor dit idee zijn evenveel argumenten 'tegen' als argumenten 'pro' te bedenken. Zo maken exoten al altijd deel uit van de soortengarnituur van steden; wat is streek-eigen in een stad die al honderden jaren bestaat? Er zijn ongetwijfeld kansen om van elkaar te leren. Waar het gaat over spontane processen kunnen groenbeheerders leren van natuurbeheerders. Inzake het zinvol gebruiken en beheren van exoten kunnen natuurbeheerders dan weer van groenbeheerders leren. Ook op het vlak van de confrontatie met de gebruikers is het duidelijk dat de natuurbeheerders kunnen leren van de groenbeheerders. Participatief beheer van groene ruimten staat veel verder dan het participatief natuurbeheer. Het idee van participatief groenbeheer wint trouwens meer en meer veld en richt zich tot alle bezoekers van parken en groene ruimten.

Is er een verschil tussen ecologisch groenbeheer en natuurbeheer?

Martin Hermy | Zoals ik reeds zei zit het grote verschil hem voornamelijk in die spontane processen. Wanneer men als groenbeheerder op een specifieke plek een bepaalde plant wenst te hebben (bijv. een boomsoort) dan is het quasi onmogelijk om dat via spontane processen te realiseren.

Waarom is het belangrijk dat onze steden meer én beter groen zouden hebben?

Martin Hermy | Dat heeft vooral te maken met de vele functies van het openbaar groen en uiteindelijk ook van het privé-groen. Onze steden hebben te maken met problemen die veroorzaakt worden doordat op een kleine oppervlakte zeer veel mensen samenleven. Dat

veroorzaakt allerlei ongemakken, vervuiling is er daar één van. Om deze negatieve aspecten te verzachten kan groen ingeschakeld worden. Een ander probleem waarmee onze steden te kampen hebben is de immense verzegeling – het verhard van oppervlakken. Ook hier kan de inbreng van groen een oplossing bieden omdat groen veelal daar aanwezig is waar water kan en mag infiltreren of omdat er een substraat aanwezig is wat toelaat dat water gedurende een korte of langere tijd opgehouden wordt. Groen heeft ook een gunstige invloed op nog een problematiek waar steden mee te kampen hebben. Groen is een probaat middel om het ontstaan van warmte-eilanden tegen te gaan. Aangezien groen grote hoeveelheden water verdampt wordt de omgevende lucht gekoeld. Als men er dus in slaagt om groen op een massale manier in te zetten dan kan men het warmte-eilandeffect voor een stuk terugdringen. En al die dingen samen maakt dat groen helpt om steden leefbaarder en duurzamer te maken.

U schrijft ergens in uw boek dat we op het vlak van een betere groenvoorziening best met de steden beginnen.

Martin Hermy | Eerst en vooral is dat omdat de problemen in steden het grootst zijn maar ook een beetje omdat steden ten aanzien van een aantal van de vermelde problemen beter aangepast zijn. Door de concentratie van mensen en activiteiten kan men in steden heel wat problemen beter en efficiënter aanpakken. Er is in de steden vaak ook een grotere knowhow aanwezig. In het boek worden een aantal redenen opgesomd waarom we best met de steden beginnen indien we een visie op een meer duurzame ontwikkeling willen uitwerken.

U verwijst in het inleidend hoofdstuk naar het ecopolisconcept als een bruikbaar en interessant model om onze steden in de toekomst duurzamer in te richten en te organiseren. Dit model werd 10 jaar geleden gelanceerd door een Nederlands onderzoeker. Kunt u de idee van het ecopolisconcept nog eens proberen te omschrijven. >>

Fraai voorbeeld van windende klimplanten als vormelement op een pleintje in Wenen. (foto: M. Hermy)

Martin Hermy | Ecopolis is inderdaad ongeveer 10 jaar geleden in Nederland gelanceerd door S. Tjallingii. Het is een concept dat interessant is omdat het vertrekt van het idee dat steden als ecosystemen te beschouwen zijn. Typisch aan elk ecosysteem is dat het een afgebakend gebied is (zoals steden) en dat we te maken hebben met fenomenen als input en output. Aan de inputzijde moeten we daarbij denken aan energie, voedsel, gebruiksgoederen; aan de outputzijde kun je bijvoorbeeld denken aan de afvalstromen die gecreëerd worden in de stad en die naar buiten stromen. We hebben in een ecosysteem ook te maken met interne fenomenen. Ecosystemen hebben de eigenschap dat ze een zekere resistentie bezitten (weerstand) tegen fenomenen (problemen) die van buiten komen. Ze bezitten ook de mogelijkheid om intern zaken vast te houden (retentie). Naar analogie kunnen steden zelf ook problemen (vervuilende stoffen) ophouden. Het ecopolisconcept is duidelijk een model om een meer duurzame stadsontwikkeling te ontwikkelen met een duidelijke ecologische achtergrond.

In het ecopolisconcept wordt gesproken van drie themavelden

Martin Hermy | De ecopolis-strategie om een meer duurzame stadsontwikkeling te bereiken heeft aandacht voor drie zogenaamde velden: stromen doorheen het ecosysteem (zeg maar doorheen de stad, denk bijv. aan water), gebieden in de stad en de deelnemers in de stad. Voor elk van die themavelden werd een aparte strategie ontwikkeld met een eigen motto: respectievelijk de verantwoordelijke stad, de

levende stad en de deelnemende stad. Qua stromen moeten steden zorg, dus ook verantwoordelijkheid, dragen voor de input- en outputstromen die ze creëren en deze niet zonder verantwoordelijkheid op hun omgeving afschrijven. De levende stad verwijst naar het feit dat in een stad allerlei levende wezens (moeten) kunnen (over)leven, niet alleen mensen maar ook dieren en planten. Tenslotte is het ook belangrijk om te kijken naar de rol van de deelnemers van de stad (de inwoners, zeg maar). De vele problemen die in een stad aanwezig zijn kunnen niet duurzaam opgelost worden alleen met een top-down-bestuur. Men moet zoveel als mogelijk alle bewoners erbij betrekken. Dit laatste is zeer vernieuwend want het betekent dat iedereen zijn steentje moet en kan bijdragen om 'zijn' duurzame stad te realiseren. En dat is gemakkelijker gezegd dan gedaan, natuurlijk.

Hoe belangrijk is groen in het ecopolisconcept?

Martin Hermy | Ecopolis is in principe een model om een ecologisch meer duurzame stadsontwikkeling te realiseren. Belangrijk hierbij is het woordje 'meer' want het spreekt vanzelf dat het realiseren van een perfect duurzame stad op zich nooit mogelijk zal zijn. In feite kan je het ecopolis-concept los bekijken van groen maar het is duidelijk dat groen er zeer vlot aan gekoppeld kan worden en zelfs een hoeksteen ervan is. Als het bijvoorbeeld over stromen gaat is het duidelijk dat groen een zeer sterke invloed heeft op de hele waterhuishouding. De aanwezigheid van groenelementen op grondniveau laat toe dat water kan infiltreren. En dat is een duidelijk pluspunt voor onze steden. Zelfs groendaken laten toe dat water beter en langer kan vastgehouden worden op plaatsen waar het voorheen onmogelijk leek. Maar groen speelt niet alleen een rol inzake retentie, groenelementen verdampen ook veel water en op die manier verzachten ze het warmte-eilandeffect. Stromen hebben ook met transporten van stoffen te maken. Het is duidelijk dat luchtvervuiling -en ik denk hierbij aan de recente problematiek van het fijn stof- ook

met flows te maken heeft. Groenelementen met hun inherente grote bladoppervlaktes zijn in staat om zeer veel van die vervuilende stoffen op te vangen.

Maar professor, om hier enig effect te hebben, heb je toch fors groen nodig zoals bijvoorbeeld grote bomen.

Martin Hermy | Pas op, gevelgroen kan ook behoorlijk veel stof opvangen. Gevelgroen mag dan misschien maar 20 of 30 cm dik zijn, maar dat is vele malen meer dan het één laagje van de gevelmuur zelf. Binnen die 30 cm zitten er overal bladeren en is de interne bladoppervlakte vele malen groter dan de muuroppervlakte. Dat is ook de sterkte van gevelgroen, iets wat men vaak onderschat. Men kan het zeer veel en zeer breed gaan toepassen, in elk geval veel meer dan nu het geval is. Want in tegenstelling tot groendaken, die we maar recent zijn beginnen toepassen, zijn we reeds veel langer vertrouwd met gevelgroen, maar we passen het niet toe. En bij manier van spreken hebben we in feite maar één tegel nodig om er mee te starten. En dat onderschat men.

Tot dusver hadden we het over de stromen. Wat met die andere themavelden en motto's ?

Groen is in onze steden ook drager van een zekere biodiversiteit. En in die optiek wordt maar al te weinig beseft dat steden drager zijn van een veel hogere rijkdom aan planten- en diersoorten dan het landelijk gebied. Dit betekent dat stedelijk groen ook op vlak van natuurbehoud belangrijk is. Eén kanttekening hierbij is wel dat de populaties van soorten in stedelijke milieus eerder klein zijn en dus zeer kwetsbaar. Dus ook daar speelt groen een beduidende rol ondanks een veel groter aandeel van exotische soorten. Tenslotte naar participatie toe, is het duidelijk dat als je groen duurzaam in stand wil houden dat je de bevolking nodig hebt. Dit betekent ook dat groenbeleid en -beheer multidisciplinair moet aangepakt worden. Men mag niet verwachten dat een klassieke tuin- en landschapsarchitect zich ook moet bezighouden met het uitwerken van een communicatie-strategie en het idee van participatief beheer op

poten moet zetten. Ook kan men niet verwachten dat die ene persoon perfect op de hoogte zou zijn van alle technische aspecten inzake het toepassen van milieuverzachtende maatregelen. Vanuit het kader van ecopolis kan je daarom een sterk pleidooi houden voor het installeren van een multidisciplinaire ploeg die zich met groen bezighoudt.

In welke mate wordt het ecopolismodel in de praktijk toegepast?

Martin Hermy | In Vlaanderen is dat tot nu toe eigenlijk niet of zeer beperkt gebeurd behalve dan wat het participatieve aspect betreft. Dat is in sommige steden redelijk goed vertaald geworden. Van de andere kant kan het Harmonisch Park- en Groenbeheer (HPG) in zekere zin wel beschouwd worden als een soort vertaling van de ideeën achter het ecopolisconcept zonder dat ze daarom direct bewust aan elkaar gekoppeld zijn. In Nederland is dat concept wel beter uitgewerkt, onder meer rond de problematiek van water in stedelijke omgevingen.

HPG is een uitstekend uitgangspunt voor een stedelijk groenbeleid, schrijft u ergens in uw boek.

Martin Hermy | Als de ecopolisstrategie een uitstekend uitgangspunt is om aan duurzaam groenbeleid te doen dan is HPG dat in zekere zin ook, want er zijn heel wat gelijkenissen tussen beide aan te geven. In beide speelt de multifunctionaliteit van groen een belangrijke rol. Ook het participatieve aspect speelt in de twee concepten een belangrijke rol waardoor beide sterk aan mekaar gerelateerd zijn.

Op blz. 28-29 van het boek wordt gesproken over de evolutie van een compacte naar een groene stad. Hebben wij wel voldoende ruimte voor groen in onze steden?

Martin Hermy | Een groene stad hoeft niet noodzakelijk te betekenen dat voor groen een veel groter ruimtebeslag moet gereserveerd worden. Veel groenelementen in de stad hoeft niet noodzakelijk te betekenen dat deze veel ruimte in beslag moeten nemen. Steden waar veel gevelgroen aanwezig is geven sowieso

een groene indruk en deze vorm van groen neemt niet veel ruimte in. Het is mijn vaste overtuiging dat wij dus absoluut nog ruimte hebben voor groen in onze steden. Gevelgroen is overal toepasbaar en op heel veel daken, vooral de platte daken, kunnen extensieve groendaken zonder meer toegepast worden. Voor grote parken hebben we inderdaad niet veel ruimte beschikbaar. Maar we moeten ook eens nadenken over wat we kunnen doen met terreinen die braak liggen of terreinen die vrijkomen nadat de industrie er weggetrokken is. Men moet zich afvragen of die niet met groen ingevuld kunnen worden.

Ik heb nog een aantal algemene vragen, o.a. over de perceptie van de stad door de burger. In het kader van de wetgeving op de reductie van bestrijdingsmiddelen blijkt dat in veel steden (en gemeenten) meer spontane plantengroei gekomen is. Deze wordt door veel burgers negatief ervaren als 'on'kruid. Is de mens van nature niet geneigd om zijn woon/leefomgeving (de stad) te 'controleren' eerder dan te 'ondergaan'?

Martin Hermy | Er is niets mis met het feit dat de mens zijn omgeving wil controleren. Ik denk dat het probleem van 'veronkruiding' zich vooral stelt op verhardingen en ik denk dat we qua beheer naar de toekomst toe hier de weg moeten opgaan van Nederland en proberen te denken in beelden. Via discussie met de bewoners kan men proberen uitmaken wat aanvaardbaar is en wat niet. Op termijn zal dit mogelijks leiden naar een grotere tolerantie omdat men door discussie beter een inschatting kan maken van de gevolgen van wat aanvaardbaar is en wat niet. Maar het moet natuurlijk duidelijk zijn dat ik hier geen pleidooi wil houden voor de spontane ontwikkeling van alle planten op alle mogelijke plaatsen in de stad. Het is duidelijk dat de mens in zijn woonomgeving controle wil hebben over het uitzicht ervan. Groen in een stadsomgeving mag geen synoniem zijn van slordig, het mag niet gelijk zijn aan totaal ongecontroleerde toestanden. Maar het andere extreem, waarbij planten als individuele objecten gemillimeterd aangebracht

worden op een afgemeten stukje grond zonder dat andere planten errond mogen groeien, vind ik even verwerpelijk.

Om af te ronden nog een allerlaatste bedenking. Denkt u niet dat het 'groene verhaal met toekomst' dringend moet verteld worden aan 'niet-groen-mensen'. Ik heb dikwijls het gevoel dat wij ('groen-mensen') behoorlijk overtuigd zijn van het nut en het belang van groen en heel goed weten welke de randvoorwaarden zijn om goed groen in de stad te maken maar dat er heel wat beslissingnemers en uitvoerders zijn die van groen, laat staan van ecologie, geen kaas gegeten hebben. Is dat niet ons grootste probleem?

Martin Hermy | Inderdaad, ons verhaal moet ook aan 'niet-groen-mensen' verteld worden. Vandaar ook dat we geprobeerd hebben om het boek over groenbeheer op een aantrekkelijke manier voor te stellen, het zo toegankelijk mogelijk te maken en dus ook opnieuw aandacht hebben gehad voor de functies van groen. En natuurlijk zullen we moeten blijven vechten tegen de bierkaai maar als men er nooit een begin mee maakt dan komt er nooit iets van in huis. Het is dus onze verantwoordelijkheid om het debat met die mensen aan te zwengelen. Vandaar ook dat ik persoonlijk vind dat een vak als groenbeheer aan de universiteit niet alleen gedoceerd mag worden aan bio-ingenieurs maar dat het ook aan bod zou moeten komen in opleidingen als toegepaste wetenschappen, voor de ingenieurs-architecten dus. Dankzij onze inspanningen in Leuven is het vak groenbeheer in elk geval ook een keuzevak geworden voor deze studenten. En er zijn er een aantal die het vak volgen. Ik ben er trouwens van overtuigd dat als wij er in slagen om onze materie op een behoorlijke en overtuigende manier naar voor te brengen dat deze personen onze beste ambassadeurs kunnen worden.

Professor, mag ik u danken voor dit boeiend gesprek.

Interview | Jos De Wael